

УДК 657.6:336.22]:334.7

Грисюк О.В.
студентка IV курсу
факультету економіки та управління
Східноєвропейського національного Університету
імені Лесі Українки

Кутузов М.Р.
кандидат економічних наук, доцент,
Східноєвропейського національного Університету
імені Лесі Українки

ПОДАТКОВИЙ АУДИТ ПІДПРИЄМСТВ

TAX AUDIT OF ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

У статті визначено особливості податкової перевірки. Проаналізовано причини зменшення кількості діючих підприємств. Досліджено основні податкові надходження до державної казни. Визначено перспективні шляхи для збільшення реально діючих підприємств. Наведено види порушень податкового законодавства та відповідальність за них.

Ключові слова: бюджет, мораторій, податкова перевірка, податковий тягар, податкові надходження.

АННОТАЦИЯ

В статье определены особенности налоговой проверки. Проанализированы причины уменьшения количества действующих предприятий. Исследованы основные налоговые поступления в государственную казну. Определены перспективные пути для увеличения реально действующих предприятий.

Ключевые слова: бюджет, мораторий, налоговая проверка, налоговое бремя, налоговые поступления.

ANNOTATION

The article deals with the features of the tax audit. The reasons for reducing the number of existing enterprises are analyzed. The main tax revenues to the state treasury were investigated. The prospective ways to increase the number of real enterprises are determined. The types of violations of tax legislation and liability for them are presented.

Keywords: budget, moratorium, tax audit, tax burden, tax revenues.

Постановка проблеми. Формування збалансованого бюджету є необхідною передумовою для успішного функціонування держави. Контроль за його наповненням покладений на податкові органи. У зв'язку з мораторієм на податкові перевірки органи позбавлені одного з дієвих важелів дотримання податкового законодавства. За відсутності податкової перевірки недобросовісні платники податків можуть ухилятися від їх сплати або сплачувати не повні суми.

Мета статті полягає в тому, щоби проаналізувати діяльність податкової перевірки, її вплив на підприємства та наслідки після мораторію на перевірки.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними Держкомстату за 2015–2016 рр., близько 20 тис підприємств ліквідувались або «пішли в тінь». Це могло бути спричинене нестабільністю економічної ситуації в країні, зростанням податкового тягаря, зменшивши при цьому суми надходжень до державної

казни. Оскільки українське законодавство не є досконалим, досвідчений бухгалтер може зменшувати податковий тягар двома способами: законним і незаконним шляхом.

Законний шлях включає в себе збільшення сум витрат, а тому підприємство може збільшити витрати і за рахунок цього зменшити суми до оподаткування на законних підставах. Прикладом може слугувати дооцінка чи уцінка основних засобів, збільшення сум дебіторської заборгованості, прискорення амортизації та інше. Тобто, як бачимо, на законних підставах підприємство може зменшити суми до оподаткування.

Незаконний шлях – приховування доходів, завищення витрат, оформлення фіктивних документів, оформлення поставок обладнання та продукції через фіктивні фірми, незаконне використання пільг, використання кредитних рахунків банків для несплати податків, відображення недостовірної інформації у податковій звітності та інше.

Згідно з даними Держкомстату, станом на 1 листопада 2016 року в Україні було зафіксовано 605 851 тис. активно діючих підприємств, у тому числі у Волинській області – 13 659 тис. У 2015 р – 624 769 тис. підприємств, у Волинській області – 13 680 тис. [1]. Як бачимо, за рік ліквідувалося близько 20 тис. активно діючих підприємств в Україні. Можна припустити, що ці підприємства ліквідувались через складну економічну ситуацію в країні або вони не проводять свою діяльність по документації і, як результат, не мають прибутків, хоча фактично здійснюють свою діяльність.

Для здійснення економічної діяльності підприємство може використати кредити, але ставка відсотку за кредитами в Україні дуже велика, тому підприємство не зможе їх погасити. Водночас у Польщі базова ставка за кредитами становить 1,5% [2]. Кредит дає можливість збільшити інвестиції у підприємство і прибуток та суми податків. В Україні ставка за кредитом, за даними НБУ, становить 16%, це у 10 разів більше, ніж у Польщі. Підприємствам не вигідно брати кредит за такою обліко-

вою ставкою, бо це приводить до подорожчання продукції.

Контроль за наповненням бюджету лежить на податковій службі (державна фіскальна служба), основним зняряддям контролю якої є податкова перевірка. Податкова перевірка – це основна форма податкового контролю, що являє собою комплекс процесуальних дій уповноважених органів із контролю за дотриманням законодавства про податки і збори і здійснюється шляхом зіставлення звітних даних платників податків із фактичним станом фінансово-господарської діяльності [3].

У серпні 2014 р було введено мораторій на перевірки, але перевірка повинна була здійснюватися за згодою Кабміну або за згодою самого підприємства. З листопада 2017 р. Верховна Рада України прийняла Закон щодо «загального мораторію» (не поширюється на податковий мораторій). Насамперед передбачається чітке розділення на перевірки загальних контролюючих органів і перевірки ДФС. Так, Закон пропонує такі нововведення щодо загальних перевірок: 1) планові перевірки заборонено взагалі; 2) позапланові перевірки дозволено лише в таких ситуаціях:

- за заявою самого підприємства;
- за рішенням суду;
- у разі настання аварії або смерті потерпілого внаслідок діяльності підприємства;
- за обґрунтованою заявою фізичної особи щодо порушення її прав (за погодженням з ДРС).

Також потрібно зазначити, що великий бізнес (понад 20 млн. грн. доходу за рік) ДФС перевірятиме без обмежень, як і у 2015–2016 рр.; інші контролюючі органи великий бізнес не перевірятимуть взагалі, крім тих, на які «загальний» мораторій не поширюється;

– малий та середній бізнес (менше 20 млн. грн. доходу за рік) ДФС не повинно перевіряти з огляду на продовження мораторію; інші контролюючі органи, залежно від поширення на них дії мораторію у 2017 р., або не перевірятимуть взагалі, або перевірятимуть без обмежень [4].

Контролюючі органи мають право проводити такі перевірки, як: 1) камеральні, 2) документальні (планові або позапланові; виїзні або невиїзні), 3) фактичні перевірки.

1. Камеральною вважається перевірка, яка проводиться у приміщенні контролюючого органу винятково на підставі даних, зазначених у податкових деклараціях (розрахунках) платника податків та даних системи електронного адміністрування податку на додану вартість, а також даних Єдиного реєстру акцизних накладних та даних системи електронного адміністрування реалізації пального.

2. Документальною перевіркою вважається перевірка, предметом якої є своєчасність, достовірність, повнота нарахування та сплати усіх передбачених цим Кодексом податків та зборів, а також дотримання валютного та іншого законодавства. Документальну перевірку можна

поділити на декілька видів: планову, позапланову, виїзну і невиїзну.

Документальною виїзною перевіркою вважається перевірка, яка проводиться за місцем розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться така перевірка. Документальною невиїзною перевіркою вважається перевірка, яка проводиться у приміщенні контролюючого органу.

Планова перевірка передбачена у плані графіку податкових органів. Ця перевірка проводиться кожних три роки для окремого підприємства. Позапланова перевірка проводиться за наявності таких обставин: 1) за наслідками перевірок інших платників або отримання податкової інформації виявлено інформацію про можливі порушення платником податків законодавства; 2) платник не подав у строк податкову декларацію або розрахунки; 3) у податкових деклараціях виявлено недостовірність даних, якщо платник не надасть пояснення та їх документальні підтвердження на письмовий запит податкового органу протягом 10 робочих днів із дня отримання запиту; 4) платником подано декларацію, в якій заявлено до відшкодування з бюджету податок на додану вартість із від'ємним значенням із податку на додану вартість, яке становить понад 100 тис. грн. Така перевірка проводиться винятково щодо законності декларування заявленого до відшкодування з бюджету ПДВ; 5) якщо підприємство співпрацює із сумнівними контрагентами. Якщо підприємство співпрацює із сумнівними контрагентами, то перевірка найбільше буде звергати увагу на документи із цими контрагентами. Під час перевірки документації всі документи, які просить перевіряючий, бухгалтер повинен надати у вигляді копії документів. У Європі якщо підприємство не має проблем із законом, то і перевірка не буде турбувати підприємство, і навпаки, якщо підприємство порушило закон, то перевірка протягом 3 років може відбутися у будь-який момент.

3. Фактичною вважається перевірка, що здійснюється за місцем фактичного провадження платником податків діяльності, розташування господарських або інших об'єктів права власності такого платника. Така перевірка здійснюється контролюючим органом щодо дотримання норм законодавства з питань регулювання обігу готівки, порядку здійснення платниками податків розрахункових операцій, ведення касових операцій, наявності ліцензій, свідоцтв, у тому числі про виробництво та обіг підакцизних товарів, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин із працівниками [5].

Результати перевірок оформляються у вигляді довідки або акта. Якщо на підприємстві не виявлено порушень, то оформляється довідка, якщо порушення наявні – то акт.

Порушення податкового законодавства бухгалтером можна поділити на два види: навмисне і ненавмисне. Навмисне – це те, яке бухгалтер здійснив умисно, щоб отримати вигоду особисто або третьою особою, ненавмисне – порушення, яке бухгалтер здійснив через неухважність. У разі порушення податкового законодавства застосовуються такі види юридичної відповідальності, як 1) фінансова; 2) адміністративна; 3) кримінальна; 4) дисциплінарна;

За даними дослідників, до 2014 р державний бюджет України в середньому отримував за податковими надходженнями 268 млн. грн., а саме у 2012 р. – 274 715 млн. грн., 2013 р. – 262 777 грн. [6].

Зі введенням мораторію у 2014 р. суми надходжень до державної казни значно зросли: у 2014 р. – 280 178 млн. грн., у 2015 р. – 402 418 млн. грн., що майже у 2 рази більше, ніж у попередні роки. У 2016 р податкові надходження становили 503 879 млн. грн., станом на 30.09.2017 р. – 630 803 млн. грн. [6]. Як бачимо, з мораторієм на перевірки підприємства почали платити більше податків. На нашу думку, це пояснюється такими факторами: підприємства, які є експортно орієнтованими і залежать від курсу валют, сплачують більші суми, але якщо розглянути ситуацію глибше, то ми бачимо, що ці суми пов'язані з курсом валют, який зріс; ввели мораторій на перевірки – і кількість підприємств збільшилася, оскільки ніхто не стежить за їхньою діяльністю; підприємства почали продавати продукцію за кордон, оскільки умови щодо розмитнення товарів полегшили, експорт зріс, тому кількість валюти збільшилася, і податкові надходження також.

Висновки. На нашу думку, було б доцільно ввести такі заходи, які збільшать суми надходжень до державної казни та виведуть підприємства з тіні:

1) держава повинна пом'якшити закон щодо діяльності підприємств, тобто зменшити податки, їх кількість або ставку, оскільки нинішніх податків багато і вони мають високі ставки. Якщо податки зменшаться, то підприємства вийдуть із тіні, будуть платити податки, і державна казна буде швидко наповнюватися;

2) запровадити систему штрафів. Якщо податкові органи перевіряють підприємство раз на три роки і буде виявлено несплату податку або інші порушення, то штраф повинен бути у два рази вищим за суму несплаченого податку (і додатково за роки прострочки). Підприєм-

ству буде невигідно не заплатити суму податку, оскільки воно витратить потім у декілька разів більше;

3) впровадження гендерної політики, тобто якщо власник підприємства – жінка, то цьому підприємству надаються певні привілеї у сплаті податків. Наприклад зниження податків на 25% протягом 3 років.

4) запровадити метод «інформатора». Якщо певне підприємство знає, що його конкурент не сплачує податки, і цю інформацію донесе до відповідних органів, то після перевірки і виявлення несплачених сум податків певний відсоток від цих сум піде до інформатора. Певною мірою це буде контроль між підприємствами. Оскільки кожне підприємство не захоче нести витрати, воно буде уникати порушень, але захоче отримати дохід, а тому буде уважним до інших підприємств;

5) ввівши ці заходи щодо підприємств, державі доцільно було би збалансувати це високими штрафами за несплату податків. Оскільки ми пропонуємо залишити перевірку раз на три роки, то у разі встановлення ухиленя від сплати податків потрібно встановити такі розміри штрафів, за яких підприємство не зможе далі функціонувати. Тобто якщо під час перевірки, яка здійснюватиметься раз на три роки, буде встановлено, що підприємство ухилилося від сплати податків, то потрібно нарахувати такий штраф та пеню за прострочений термін, після сплати якого підприємство буде на межі банкрутства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кількість підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2016 році // Головне управління статистики у м. Києві. 2016. URL: <http://kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=2559&lang=1>
2. Zentralbanken – Übersicht über aktuelle Zinssätze // Global-rates. 2017. URL: <http://de.global-rates.com/zinssatze/zentralbanken/zentralbanken.aspx>.
3. Податкове право // Навчальні матеріали для студентів. – 2017. URL: https://studme.com.ua/106704129567/pravonalogovye_proverki.htm.
4. Мораторій на перевірки бізнесу: чого очікувати у 2017 році // ЛіраЗакон. – 2017. URL: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA009942.
5. Податковий кодекс України. Глава 8. Перевірки. Стаття 75. Види перевірок // Верховна рада України. – 2017. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Бюджет України. Доходи // Ціна держави. – 2017. URL: <http://www.cost.ua/budget/revenue/>.